

AZ MTA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSE

A Történettudományi Bizottság 1978. január 13-i ülése Nemes Dezső akadémikus elnöketével Pamlényi Ervin referátuma alapján foglalkozott a XV. Nemzetközi Történettudományi Kongresszusra készülő tanulmánykötettel. E kötetnek az a feladata, hogy az 1980-ban Bukarestben sorra kerülő kongresszuson bemutassa a magyar történettudomány legújabb részben a kongresszus tematikájához kapcsolódó eredményeit. Megtárgyalta a Bizottság azt az előterjesztést is, amelyet Zsigmond László vezetésével Kovács Endre, Niederhauser Emil, Szokolay Katalin és Tokody Gyula dolgozott ki a hazai egyetemtörténeti kutatás helyzetéről csatolva ehhez azoknak az egyetemes történeti témáknak a jegyzékét, amelyek az egyes intézmények, kutatóhelyek jelenlegi ötéves középtávú kutatási tervében szerepelnek. A Bizottság néhány aktuális gyakorlati kérdés mellett behatóan foglalkozott az egyetemes történeti kutatások elvi-módszertani problémáival, s ezek további, nem csupán a Bizottság keretében való tárgyalását határozta el.

AZ 1980-BAN BUKARESTBEN MEGRENDEZÉSRE KERÜLŐ NEMZETKÖZI TÖRTÉNÉSZ KONGRESSZUS

Még alig zajlott le az 1975-ben San Franciscóban megtartott nemzetközi történész kongresszus, alighogy az egyes nemzeti bizottságok összeállították beszámolóikat, esetleg megjelentették a kongresszuson előadott referátumaik, hozzászólásaik szövegét, s máris az öt év után sorrakerülő új nemzetközi kongresszus előkészületeiről kell hírt adnunk.

Mint eddig is, az újabb kongresszus előkészítése már az előző kongresszuson megkezdődött, a Nemzetközi Történész Bizottság és a hozzá kapcsolódó, egyes történettudományi ágakkal foglalkozó bizottságok és albizottságok San Franciscóban tartották meg első üléseiket, a nemzetközi bizottság pedig azóta több ízben is összeült, hogy kialakítsa a bukaresti kongresszus végleges programját.

A hagyományoknak megfelelően a bukaresti kongresszus munkája is négy nagy csoportban, szekcióban folyik majd. Az első, általános csoport tartalmazza az ún. nagy témákat, melyek korszakokon áthúzódnak és mintegy általános érdeklődésre tarthatnak számot. Ilyen jellegű a második, módszertani csoport is. A harmadikat a kronológiai szekciók teszik ki, és a negyedik csoportba tartoznak a kongresszus alkalmával ülésező albizottságok tudományos tanácskozásai.

A kongresszus másodikban ül össze szocialista ország fővárosában, a helsinki-i és belgrádi nemzetközi találkozók után, az azok által megteremtett légkörben, ezért a Kelet és Nyugat közti párbeszéd, a kölcsönhatások problémája mintegy áthatja a kongresszus egész tematikáját. Ezt mutatja az, hogy a „nagy témákon” belül az elsőnek a tárgya Kelet-Európa, mint a kultúrák közeledésének a színtere. A második, a békés egymás mellett élés korszakában igen időszerű probléma, a béke problémáinak formái a történelemben. A harmadik téma a szövetségi és pluralista államok kérdése, a negyedik pedig a nő a társadalomban. Az egyes témákon belül egy-egy országra hárul a főelőadás, és minden témán belül több ország történészei szerepelnek majd korreferátumokkal, ezeket követi majd a vita.

Hasonló a második, módszertani csoport felépítése. Ennek első témája a magyar történészek által eddig kevés figyelemre méltított probléma, a történész nyelvezete, vagyis a történeti munkák

fogalmi rendszerének a kérdése. A második, jelenkorunkkal szorosan összefüggő téma a történelem-tanítás helye és szerepe a 20. század emberének formálásában, különös tekintettel a középfokú oktatásra. A harmadik, módszertani szempontból különösen érdekes és elvi síkon megint alig érintett kérdés a szóbeli történelem problémái és módszerei, vagyis a kortársak megszólaltatása a történelmi eseményekről és az így nyert adatok forráskritikája. Ennél a témánál az egyik előadás Magyarországnak jutott. A csoport utolsó témája pedig ugyancsak nagyon időszerű, a demográfia, a járványok és az ökológia problémája.

A kronológiai szekción belül ismét számos témában mutatkozik meg a kongresszus alap-gondolata, a Kelet és Nyugat közti kapcsolatok kérdése. Az ókori tárgyú előadások sorában az egyik témacsoportnak ez is a címe, és ezen belül Magyarország az előadója a római birodalom kapcsolatai az északkelet-európai barbár népekkel c. témának. Az ókor másik témaköre kultúrák és társadalmak.

A középkori szekció egyik témacsoportja: társadalmi és gazdasági változások, illetve struktúra és változás a középkori társadalomban, a másik pedig megint Kelet és Nyugat kapcsolatainak a problémája. Az utóbbin belül Magyarország a levantei kereskedelem és Kelet-Európa c. téma előadója.

Az újkori szekciónak három témaköre van, az egyik a kapcsolatok földrészek és népek között, a másik: eszmék és társadalmak, amely a társadalmi gondolkodás egyes kérdéseit tárgyalja, a harmadik pedig a gazdaság fejlődése.

A legújabb kori szekció négy témakörrel foglalkozik, az egyik a nemzetközi kapcsolatok, a másik a belpolitika és a gazdaság összefüggése. Ezen belül Magyarországnak jutott a gazdasági válság Kelet-Európában 1929–1933. c. téma. A harmadik csoport a társadalom fejlődése, a negyedik pedig: munka és irányítás a 20. század iparában, az együttműködés formái. A kronológiai csoportot egy általános érdekű ülés zárja le: a középkori Bulgária és az európai világ.

Külön nagy csoportot jelentenek az egyes albizottságok és egyéb szervezetek programjai. A nemzetközi szlavisztikai bizottság az 1945 óta folyó szlavisztikai kutatások mérlegét állítja fel. Az onomasztikai bizottság a névkutatókkal foglalkozik. A Pánamerikai Intézet tervezetet nyújt be Amerika összefoglaló történetének megírására. A nemzetközi numizmatikai bizottság a numizmatika, mint művészettörténeti és eszmetörténeti forrás kérdését vizsgálja. A gazdaságtörténeti bizottság a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatokkal kíván foglalkozni a középkor óta. A nemzetközi jogtörténeti bizottság a házasság, a vallás és a jog kapcsolatait vizsgálja az európai, az iszlám és a fekete-afrikai világban. A társadalmi mozgalmak történetével foglalkozó bizottság a kisvállalkozás (kézművesipar és kiskereskedelem) problémáit vizsgálja meg a 18. század végétől napjainkig. A tengerészettörténeti bizottság a tengerész-élet társadalmi környezetét tárgyalja meg szárazföldön és tengeren. A második világháborús bizottság a propaganda eszközeit és módszereit tűzte ki témájául. A rendi intézményeket vizsgáló bizottság két témája a rendi gyűlések kérdése, illetve a modern állam és a parlamenti intézmények kapcsolata. Az összehasonlító hadtörténeti bizottság a hadsereg és a társadalom kapcsolatát, illetve a háború elméletét és realitását vizsgálja. Az összehasonlító egyháztörténeti bizottság a katolikus, protestáns és ortodox egyházak fejlődését veti össze a középkor végén és az újkor elején, szellemiségüket és intézményeiket. A demográfiai bizottság azt kutatja, mit adott a történettudománynak a demográfia. A várostörténeti bizottság a központi hatalom és a városok kapcsolatát vizsgálja a 16. századtól az ipari forradalom kezdetéig. Az egyetem történeti bizottság vagyis három témát vetett fel: az egyetemeket megelőző iskolák, az egyetemi tankönyvek vagy az egyetemi levéltárak. A francia forradalom történetét kutató bizottság a délkelet-európai forradalmi mozgalmakat tárgyalja 1770 és 1870 között. Az afrikai történészek társulata Afrika gazdasági, politikai és társadalmi fejlődését kívánja vizsgálni 1914-től napjainkig.

Mint látható, a magyar történészek négy témának a kidolgozását vállalták magukra, köztük az egyik nagy központi témának egyik részét. De várható, hogy a korábbi nemzetközi történész kongresszusokon megszokott módon hozzászólásaikkal, bírálataikkal is tevékenyen részt vesznek a kongresszus munkálataiban.